

PARAPSIXOLOGIK G'AYRITABIY HODISALARNI O'RGANISHDAGI TURLI
YONDASHUVLAR

Xaydarova Hayotxon CHoriyevna

Yurist - psixolog

Annotatsiya: Maqolada parapsixologiyaning kelib chiqish tarixi, predmeti va ob'ekti yoritib berilgan. Shuningdek, inson va hayvonlarning g'ayrioddiy, g'ayritabiiy va noyob qobiliyatlarini, mohiyatan mantiq nuqtai nazaridan tushuntirib bo'lmaydigan qobiliyatlarni ilmiy jihatdan o'rganayotgan ba'zi parapsixologlarning qarashlarini hamda parapsixologiyaning psixologiyadan farqini ko'rsatib berishga harakat qilgan.

Kalit so'zlar: Parapsixologiya, ezoterika, telepatiya, telekinez, bioenergetika, poltergeist, g'ayritabiiy, fenomenal va paranormal qobiliyatlari, arvoqlar, ruhlar, o'limdan keyingi hayot, transpersonal psixologiya.

Abstract: The article covers the history of the emergence, subject, and object of parapsychology. He also attempted to show the views of some parapsychologists who scientifically study the extraordinary, supernatural, and unique abilities of humans and animals, the abilities that essentially cannot be explained from a logical point of view, as well as the difference between parapsychology and psychology.

Key words: Parapsychology, esoterics, telepathy, telekinesis, bioenergetics, poltergeist, supernatural, phenomenal and paranormal abilities, ghosts, spirits, afterlife, transpersonal psychology.

Аннотация: В статье освещается история возникновения, предмет и объект парапсихологии. Он также попытался показать взгляды некоторых парапсихологов, которые научно изучают необычные, сверхъестественные и уникальные способности человека и животных, способности, которые по сути не могут быть объяснены с точки зрения логики, а также отличие парапсихологии от психологии.

Ключевые слова: Парапсихология, эзотерика, телепатия, телекинез, биоэнергетика, полтергейст, сверхъестественные, феноменальные и паранормальные способности, призраки, духи, жизнь после смерти, трансперсональная психология.

KIRISH (BBEДЕНИЕ / INTRODUCTION)

Parapsixologlar g'ayritabiiy hodisalarni o'rganishda turli yondashuvlardan foydalanadilar. Bu metodlarga an'anaviy psixologiyada qo'llaniladigan sifat metodlari bilan bir qatorda miqdoriy empirik metodikalar ham kiradi. Gansfeld (nem. "butun maydon") 1971- yilda Charlz Xonorton tomonidan ishlab chiqilgan, telepatik tajribalarni o'tkazish uchun ishlatiladigan usul. Bu ko'rish va eshitish analizatorlaridan keladigan stimullarni yumshoq, ketma-ket kamaytirishni ta'minlash orqali ruhiy

"shovqin" ni kamaytirish uchun yaratilgan o'rtacha sensor deprivatsiya texnikasi sifatida qaraladi. [1].

Eksperimentning bu turi odatda quyidagilarni o'z ichiga oladi: bemor bo'shashgan holda yumshoq o'rindiqlarda yoki ovoz o'tkazmaydigan kameradagi karavotda yotadi; ko'zlar yarim shaffof yarim sharlar bilan yopilgan, ular ko'pincha ping-pong sharlarining yarmidan tayyorlanadi; yarim sharlarga qizil filtr orqali nisbatan yorqin yorug'lik yo'naltiriladi. Quloqchilar orqali tekshiriluvchiga oq yoki pushti rangli shovqin eshittiriladi. Bunday sharoitda tashqi olamdan kelayotgan signallarning monotonligi ularni ong tomonidan qabul qilishning subyektiv darajasini pasaytiradi. Tovushlar va obrazlar ta'siridan izolyatsiyalangan perseptiv o'z ongida paydo bo'layotgan, induktor tomonidan telepatik tarzda uzatilayotgan syujetni idrok etish bilan bog'liq bo'lgan obrazlarga eng katta e'tibor bilan "quloq solish" imkoniyatiga ega bo'ladi.

Birgina feld tajribasida ham induktor tovush o'tkazmaydigan xonaga joylashtiriladi. Tajribani boshlashdan oldin induktorga qo'yiladigan bir qator maqsadlar yoki "nishonlar" tayyorlanadi: bu stereoskopik tasvirlar, rasmlar, video lavhalar bo'lishi mumkin (har bir tajriba uchun bittadan).[2]. Induktorga maqsadlarni taqdim etish ketma-ketligi kompyuter tomonidan tasodifiy ravishda aniqlanadi. Har bir urinish davomida induktor fikran u yoki bu nishonni qabul qiluvchiga uzatadi, u esa bu vaqtda mikrofonga uning ongiga kelayotgan obrazlarni xabar qiladi. Tajriba yakunida retsipyentga nishonlar to'plami taqdim etiladi, ulardan biri har bir navbatdagi urinishda uzatilgan; uning vazifasi induktor tomonidan qabul qilinganini tanlashdir. Eksperimentatorning vazifasi nishonning qabul qiluvchi tomonidan ilgari berilgan tavsifi bilan o'xshashligini aniqlashdir.

Masofadan ko'rish (masofadan kuzatish) - kuzatuvchining jismoniy idrokidan yashirin bo'lgan va ko'pincha tomoshabindan ma'lum bir masofada joylashgan obyekt, joy yoki odamdan iborat bo'lgan uzoq joy (nishon) haqidagi ma'lumotlarni idrok etishning ekstrasensor qobiliyatini eksperimental tekshirish usuli.[3].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОДОЛОГИЯ / METHODS)

So'nggi 25 yil ichida tadqiqotchilar, shu jumladan Prinston ilmiy-tadqiqot laboratoriyasining (PEAR) muhandislik anomaliyalari bo'limi tomonidan bir necha yuzlab shunday tajribalar o'tkazilgan. PEAR laboratoriyasi 2007-yil fevral oyi oxirida eshiklarini yopganida, uning asoschisi Robert G. Yan "28 yil davomida biz o'zimiz xohlagan narsani qildik va hodisaning aniqligini ko'rsatadigan bir xil ma'lumotlarni takrorlashni davom ettirish uchun hech qanday sabab yo'q" deb xabar berdi. Shunga qaramay, fizik Robert L. Park PEAR faoliyati haqida bayonot berdi: "Bu ilm-fan uchun sharmandalik edi." [4].

Shuningdek, bunday tajribalarning baʼzilari Amerika Qoʻshma Shtatlari hukumatining buyrugʻi bilan "Yulduzli darvozalar" josuslik dasturining bir qismi sifatida oʻtkazildi. Tajribalar 1995-yilda toʻxtatildi, chunki tajribalar davomida hech qanday ishonchli maʼlumotlar olinmadi. Kuchli va arzon elektron va kompyuter texnologiyalarining paydo boʻlishi ong va materiya oʻrtasidagi mumkin boʻlgan oʻzaro taʼsirlarni oʻrganish boʻyicha toʻliq avtomatlashtirilgan tajribalarni ishlab chiqishga imkon berdi. Bunday turdagi eng koʻp uchraydigan tajribalarda elektron yoki radioaktiv shovqinga asoslangan haqiqiy tasodifiy sonlar generatori (TTSG) qoʻllaniladi, u maʼlumotlar oqimini yaratadi, ular kompyuter dasturi yordamida yozib olinadi va tahlil qilinadi. Tajribada subyekt tasodifiy sonlarning taqsimlanishini fikran oʻzgartirishga harakat qiladi, bu esa parapsixologlar nazariyasiga koʻra, sonlarni maxsus ketma-ketlikda tuzishga olib kelishi kerak.

Masalan, statistik jihatdan "1" ning tushib qolishi "0" dan oʻziga xos tarzda ustunlik qila boshlaganda (normada hosil boʻlgan "0" va "1" sonlari sonining nisbati taxminan 1:1 boʻlishi kerak). Tajribada juda qisqa vaqt ichida katta miqdordagi maʼlumotlarni qatʼiy nazorat qilish va toʻplash mavjud. Bu usul shaxslarni telekinez qobiliyatini sinab koʻrish, shuningdek, katta odamlar guruhlarining GCHga mumkin boʻlgan birgalikdagi taʼsirini tekshirish uchun ishlatiladi. Maʼlumotlar bazalari koʻrinishidagi asosiy meta-tahlil maʼlumotlari 1986-yilda "Foundations of Physics" jurnalida nashr etilganidan beri har bir necha yilda bir marta nashr etilgan. Princeton ilmiy-tadqiqot laboratoriyasi (PEAR) asoschisi Robert G. Yan va uning hamkashi Brenda Dann barcha holatlarda tajribalarda psixokinez hodisasini koʻrsatadigan kichik, ammo statistik ahamiyatga ega natija mavjudligi aniqlanganligini xabar qilishdi. [5].

Meta-tahlil maʼlumotlari "Psychological Bulletin" jurnalida bir nechta tanqidiy sharhlar bilan birga nashr etilgan boʻlib, unda 380 ta tadqiqot natijalari tahlil qilingan. Mualliflar statistik jihatdan ahamiyatli, ammo juda kichik boʻlgan va ehtimol baʼzi tizimli xatolar bilan izohlanishi mumkin boʻlgan umumiy ijobiy taʼsirni koʻrsatdilar. Eksperiment mualliflarining fikricha, keyinchalik GCH yordamida psixokinez hodisasini tasdiqlash yoki rad etish uchun qoʻshimcha tadqiqotlar oʻtkazish kerak.

Tirik tizimlar bilan toʻgʻridan - toʻgʻri ruhiy aloqa. Biopsikokinez (bio-PK), "Tirik tizimlar bilan toʻgʻridan - toʻgʻri ruhiy oʻzaro taʼsir" Ingliz Jonli tizimlar bilan toʻgʻridan - toʻgʻri aqliy oʻzaro taʼsirlar (DMILS) bir odamning boshqa uzoqdagi odamning psixofiziologik holatiga taʼsir qilish hodisalarini oʻrganadi. Bu obyektning xatti-harakatlarini boshqaradigan maʼlum buyruqlarni va ichki fiziologik holatning "modellari" ni obyektga aqliy kuch bilan singdirish boʻlib, obyekt tomonidan sezgi aʼzolari ishtirokisiz qabul qilinadi va tashqi taʼsir, shuningdek, fikrlar, his-tuygʻular va gallyutsinator idrok bilan bogʻliqligini anglamagan holda amalga oshiriladi.

Parapsixologlarning taʼkidlashicha, tajribalarda bir odamning boshqa uzoq, izolyatsiyalangan odamga qaratilgan diqqati qabul qiluvchining asab tizimini sezilarli

darajada faollashtirishi yoki tinchlantirishi mumkinligi ko'rsatilgan. 2004-yilda Britaniya psixologiya jurnalida chop etilgan ushbu tajribalarning meta-tahlilida tadqiqotchilar DMILSni ko'rsatadigan kichik, ammo sezilarli umumiy ta'sirni aniqladilar. Meta-tahlil mualliflari ba'zi anomaliyalar mavjudligiga ishoralar mavjud degan xulosaga kelishdi, ammo bu hodisani isbotlash uchun hozircha uning fizik mexanizmini tushuntiradigan nazariy modelning yo'qligi, shuningdek, mustaqil tadqiqotlarning yetarli emasligi to'sqinlik qiladi. Mahalliy parapsixologiyada asosan biopsikokinez va DMILS atamalarining muqobili bo'lgan fikriy ishontirish atamasi ko'proq uchraydi va qo'llaniladi.

O'limga yaqin hodisalarni o'rganish: O'limga yaqin kechinmalar: Baxtiyor Iyeronom Bosxning yuksalishi (1490-yil). Avliyolar va o'lim oldi kechinmalari haqidagi ba'zi xabarlariga o'xshash yorug'lik tunneli tasvirlangan. O'lim oldi fenomeni (O'OF) "o'lim yoqasida" bo'lgan, ya'ni klinik o'limni boshdan kechirgan, ammo omon qolgan va jismoniy mavjudligini davom ettirayotgan odamning xabar qilingan tajribasidir. OSP quyidagi kechinmalardan birini yoki bir nechtasini o'z ichiga oladi: o'zini o'lik deb his qilish; tanadan tashqarida bo'lish tajribasi, o'z tanasi ustida uchish hissi va o'z jismoniy tanasi va u joylashgan muhitni kuzatish; keng qamrovli sevgi va tinchlik hissi; tunnel orqali yuqoriga ko'tarilish hissi; vafot etgan qarindoshlar yoki ruhlar bilan uchrashuvlar; maxsus yorug'likni kuzatish; ma'lum bir chegara yoki chegaraga erishish hissi; dunyoga qaytish hissi, ko'pincha jismoniy tanaga qaytishni istamaslik bilan birga keladi.[6].

OSPga bo'lgan qiziqish dastlab psixiatrlar Elizabet Kyubler-Ross, Jorj G. Richi va Raymond Moody tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijasida paydo bo'lgan. 1975-yilda Moody "Hayotdan keyingi hayot" bestsellerini yozdi, 1977-yilda u "Hayotdan keyingi hayot haqida 1998-yilda Raymond Moody Las-Vegasdagi Nevada shtati universitetida ongni o'rganish bo'yicha rais etib tayinlandi. O'limga yaqin tadqiqotlar xalqaro assotsiatsiyasi (International Association for Near - Death Studies, IANDS) 1978-yilda ushbu sohadagi yangi tadqiqotchilarning ehtiyojlarini qondirish maqsadida tashkil etilgan. Keyinchalik psixiatr Bryus Grayson, psixolog Kennet Ring va kardiolog Maykl Sabom kabi tadqiqotchilar o'lim oldi tajribasini o'rganishni akademik fanga kiritdilar.[7].

Reinkarnatsiya tadqiqotlari: Spiritik fotografiya. Keng ko'lamli tadqiqotlar amerikalik biokimyogar va Virjiniya universiteti psixiatriya professori Stivenzon, Yan tomonidan olib borilgan - 40 yil ichida taxminiy reinkarnatsiyaning 3000 dan ortiq holatlari o'rganilgan. Stivenzon bolalarning o'tmishdagi hayoti haqida gapirgan xollar va tug'ma nuqsonlarning joylarini va ularning marhumlar tanasidagi yaralar va chandiqlar joylariga mosligini taqqosladi - bu ma'lumotlar murdani yorish yoki fotosuratlar kabi tibbiy hisobotlar bilan tasdiqlangan. Bunday moslik, Stivenzonning fikriga ko'ra, reinkarnatsiyaning mavjudligi gipotezasi foydasiga ba'zi qo'shimcha

dalillarni beradi. Uning fikricha, reinkarnatsiya kontseptsiyasi zamonaviy tibbiyotga inson rivojlanishi va uning xatti-harakatlarining turli jihatlarini tushunishga yordam berishi mumkin, bu esa tashqi muhitda irsiyat haqidagi ma'lumotlarni to'ldiradi. Stivenson nuqtai nazaridan, reenarnasyon shaxsning o'limdan keyin omon qolishini anglatadi. Stivenson 2002-yilda iste'foga chiqdi, psixiatr Jim Taker uning ishini o'z zimmasiga oldi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION, РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS)

Bir qator tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ko'p odamlar telepatiya, oldindan ko'rish yoki shunga o'xshash g'ayritabiiy hodisalar sifatida talqin qilinishi mumkin bo'lgan tajribalar haqida xabar berishadi. Psixik hodisalar haqidagi xabarlar bilan bog'liq bo'lgan shartlar quyidagilarni o'z ichiga oladi: g'ayritabiiy hodisalarning haqiqatiga ishonish, gipnotik, dissotsiativ va boshqa o'zgartirilgan ong holatlariga moyillik. Psixika bilan bog'liq hodisalar turli xil ruhiy kasalliklar - psixotik, dissotsiativ yoki boshqa xarakterdagi kasalliklar bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lsa-da, g'ayritabiiy psixika bilan kasallangan odamlarning aksariyati odatda hech qanday asab-ruhiy kasalliklar va kasalliklarga ega emas.

Tashkilotlar va jurnallar: AQShda akademik tadqiqotlar ko'lami qisqargan bo'lsa-da, dunyoning bir qator universitetlari akademik parapsixologik dasturlarni davom ettirmoqda. Ular orasida Edinburg universitetidagi Kestler parapsixologik guruhi; Alfari Zigudov boshchiligidagi Liverpul universitetining parapsixologik tadqiqot guruhi; Arizona shtat universitetidagi Sofiya loyihasi; Liverpul Jon Moris universitetining ong va transpersonal psixologiya bo'limi; Nortxempton universitetidagi g'ayritabiiy ruhiy jarayonlarni o'rganish markazi va London Goldsmith universitetidagi g'ayritabiiy psixologiya bo'limi.

Parapsixologlarning tadqiqot va professional tashkilotlari quyidagilarni o'z ichiga oladi: Parapsixologik assotsiatsiya; Psixologik tadqiqotlar jamiyati; Amerika Psixologik Tadqiqotlar Jamiyati; Parapsixologiya institutidagi Rayn tadqiqot markazi, "Parapsixologiya jurnali"ni nashr etuvchi (1937 yildan boshlab markaz tashkil etilishidan oldin ham nashr etilgan); Parapsixologiya jamg'armasi, xalqaro "Parapsixologiya" jurnali noshiri; Avstraliya parapsixologik tadqiqotlar instituti "Avstraliya parapsixologiya jurnali" va "Yevropa parapsixologiya jurnali" ni nashr etadi.[8].

Parapsixologiya va parapsixologik tadqiqotlarni tanqidiy ko'rib chiqishni rag'batlantiradigan tashkilotlarga quyidagilar kiradi: Skeptik tekshiruvlar qo'mitasi (Committee for Skeptical Inquiry); Illyuzionist Jeyms Rendi tomonidan yaratilgan Jeyms Rendi ta'lim jamg'armasi; Amerika illyuzionistlar hamjamiyati qo'mitasi; Professional illyuzionistlar jamiyati.

Tanqidiy qarashlar: parapsixologiya tarafdorlarining ta'kidlashicha, telekinez va ekstrасensor idrok kabi ba'zi psixik hodisalarning mavjudligi tasdiqlangan. Biroq, parapsixologiya doirasidan tashqarida bo'lgan ilmiy hamjamiyat bu natijalarni qabul qilmadi. Ko'plab parapsixologik tajribalarni o'tkazishda uslubiy to'g'rilikning yo'qligi ko'pincha olimlarda ishonchsizlikni keltirib chiqargan va keltirib chiqarmoqda, bu esa to'g'ridan-to'g'ri mistifikatsiya va yolg'onning haddan tashqari ko'p uchrashi tufayli kuchayadi. Bunday ishonchsizlikning sababi yana shundaki, parapsixologik hodisalarni takrorlab bo'lmaydi, ya'ni ular ilmiy faktlarning ishonchliligiga qo'yiladigan talablarga javob bermaydi. Hodisalarning takrorlanmasligi parapsixologlar tomonidan psixik hodisalarning o'ziga xos xususiyatlariga asoslanib tushuntiriladi: ular chaqirish qiyin bo'lgan maxsus ruhiy holatlarda paydo bo'ladi, chunki ular juda beqaror bo'lib, ichki yoki tashqi sharoitlar ular uchun noqulay bo'lishi bilanoq yo'qoladi. Bu parapsixologik hodisalarni talqin qilishdagi asosiy qiyinchilikdir.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION)

Parapsixologiya tanqidchilarining ta'kidlashicha, parapsixologlarning g'ayrioddiy bayonotlari, agar ular jiddiy qabul qilinishi kerak bo'lsa, g'ayrioddiy dalillarni talab qiladi. Ko'pgina tahlilchilar parapsixologik hodisalarning barcha dalillari past sifatga ega va tajribalar to'g'ri nazorat qilinmagan deb hisoblashadi. Ularning fikricha, hech qanday parapsixologik tadqiqotlar ishonchli natijalar bermagan. Ushbu nuqtayi nazarni qo'llab-quvvatlash uchun tanqidchilar firibgarlik holatlari, tadqiqotlarning yetishmasligi, shuningdek, ba'zi kognitiv omillarga (masalan, klasterlash illyuziyasi, xatolarning mavjudligi, kamsitish) ishora qiladilar. Skeptiklar, shuningdek, odamlarning ba'zi g'ayritabiiy hodisalarga ishonish istagi ularning yo'qligi haqidagi ishonchli dalillarni ham e'tiborsiz qoldirishga olib kelishini ta'kidlaydilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Айзенк Г., Сарджент К. Объяснение необъяснимого. Тайны паранормальных явлений. М.: Эксмо-Пресс, 2001. 384 с.
2. Береснев В.Д. Гносеологический анализ парапсихологии: дис. ... канд. филос. наук. Пермь, 1997 (рукопись)
3. Внутских А.Ю. Отбор Парадоса и его возможное решение // Вестник Пермского университета. Философия. Психология. Социология. 2011. № 3. С. 5-11.
4. Волькенштейн М.В. О феномене псевдонауки // Природа. 1983. № 11. С. 96-101.
5. Орлов В.В. История человеческого интеллекта. Пермь: Изд-во Перм. ун-та, 1999.
6. Парапсихология: учеб. курс Мюнхенского института парапсихологии. М.: Воскресенье, 1993. 672 с.

7. Плахов В.Д. Социальная параномия. Парапсихология и общество СПб.: Изд. дом «Петрополис», 2009. 176 с.

8. Сахаров Б. Телепатия: практический курс. Самара: НПИЦ «Внедрение», 1992.